titulní strana

viz samostatný soubor

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Bořeticích dne 6. 8. 2007 Martina Michnová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Jiřímu Poláčkovi, CSc., za ochotně poskytovanou odbornou pomoc při koncipování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD 5

1. ŽIVOT 7

2. TVORBA 9

3. ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL 11

3.1 SPÁSA 11

3.2 V SAMOTÁCH DUŠÍ 23

3.2.1 Na vlnách 23

3.2.2 V hodině smrti 29

3.2.3 Na pustých cestách 34

3.2.4 Přesazené štěpy 37

3.2.5 Shrnutí 40

3.3 POVÍDKY SKORO NEUVĚŘITELNÉ 42

3.3.1 Nepřítel 42

3.3.2 Duch 46

3.3.3 Karnyfel 48

3.3.4 Bosorka 49

3.3.5 Shrnutí 51

ZÁVĚR 53

POZNÁMKY 60

LITERATURA 64

RESUMÉ 66

SUMMARY 67

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem si vybrala proto, že mě vždy zajímaly ne zcela tradiční osudy známých ženských osobností. A literární tvorba ženy pod mužským pseudonymem tato kritéria splňuje.

V době pozvolného sebeuvědomování žen, jejich seberealizačních snah, boje o emancipaci a růstu prvních feministicky laděných spolků se kromě nám známých žen-spisovatelek objevují i jiné, které si za svůj literární pseudonym zvolily mužské jméno. Důvody, proč tak učinily, mohou být různé. Skutečností však zůstává, že se nejednalo o ojedinělé případy. Takových autorek by se našla celá řada. Bohužel jich však většina upadla v zapomnění. Mezi nimi je ale několik autorek, které byly opravdu významné a zůstaly v povědomí do dnešní doby, a to minimálně svým dílem. Vždyť kdo by neznal například Káju Maříka, literární postavu ze stále tolik čtené knihy Felixe Háje alias Marie Wágnerové. Další autorka Anna Lauermannová-Mikschová, literárním pseudonymem Felix Tévér, byla významnou provozovatelkou snad nejvýznamnějšího pražského literárního salonu své doby.

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na tvorbu Amálie Vrbové (Jiřího Sumína), chtěla bych ukázat, jakou roli hrála při autorčině tvorbě inspirace vlastními životními zkušenostmi, odkud brala motivy, s jakou věrností zobrazovala charakteristiku postav a prostředí. Dále bych pak chtěla zjistit, do jaké míry se tyto prvky vyskytují shodně v románech, novelách a povídkách.

Záměrně jsem si pro svou práci vybrala díla z období s velkým časovým rozestupem. Zvolila jsem jedno z nejvýznamnějších autorčiných děl – román *Spása*, nepříliš známé novely z počátečního období Sumínovy tvorby a posmrtně vydané povídky.

Diplomová práce by se dala rozdělit do tří stěžejních částí. V první části je stručně nastíněn život a dílo Jiřího Sumína.

V druhé části jsou analyzována některá z děl, a to zástupci všech prozaických literárních žánrů, kterým se Vrbová při své tvorbě věnovala, tj. románu, novely a povídky.

Závěrečná třetí část srovnává tato jednotlivá díla, hledá jejich společné znaky a motivy a na příkladech ukazuje vliv autorčina života na její tvorbu a jeho odraz v díle. Dále pak shrnuje dějové linie, charakteristiky postav, obrazná pojmenování a ostatní prvky poetiky.

1. ŽIVOT

Amálie Vrbová, známá jako Jiří Sumín, byla významnou a pro literaturu velmi přínosnou autorkou. Patřila mezi nejlepší představitelky moravské realistické prózy. Celý svůj život strávila v moravském prostředí, stranou od Prahy, našeho kulturního centra.

Narodila se 9. října 1863[1] (nebo 1864)[2] v Uhřicích[3] (nebo Uhřičicích)[4] u Nezamyslic do rodiny Jana Vrby. Pocházela až ze třetího matčina manželství a byla jejím pátým dítětem. Nejranější dětství strávila ve Cvrčově nedaleko Tovačova, v tamním mlýně, kde otec pracoval jako mlynář. Otec však záhy rodinu opustil, a proto se v roce 1871 matka přestěhovala s dětmi do Přerova, kde si pronajala menší dům se zahrádkou. V Přerově pak Amálie Vrbová strávila celý zbytek svého osamělého života a 11. listopadu 1936 tu po záchvatu mozkové mrtvice zemřela.

Odmalička byla oslabována nemocí. První škola, kterou navštěvovala (přesněji řečeno byla do ní pro své chatrné zdraví nošena), jí však přinesla pouze utrpení. Nedokázala se přenést přes postaru provozované způsoby trestů , bála se starého učitele. Rodiče Amálii tedy raději přestali posílat do blízké školy v Lobodicích a zapsali ji do vzdálenější školy v Tovačově, kde se projevily její rozumové schopnosti a učinila velký pokrok v učení. Soukromě se navíc věnovala studiu německého a francouzského jazyka. Později byla poslána do klášterního penzionátu ve Frýdlantě. Klášterní výchova pro ni byla trpkou zkušeností. Všechna tato prostředí a etapy byly pro ni do budoucna

bohatou pokladnicí informací, ze kterých pak čerpala při své literární tvorbě. Díky odhodlání a vůli získala velké sebevzdělání.

Matčiným přáním bylo, aby se stala učitelkou. Amálie si však svoje životní poslání představovala jinak. V odlehlém prostředí Přerova jí zůstaly emancipační snahy vzdáleny. Mohla se tak naplno věnovat literární tvorbě, k níž ji povzbuzoval místní ochotník a profesor Kahovec a kriticky vedl profesor František Bílý. Obdivovala tvorbu německých, francouzských a polských spisovatelů. Četla Balzaka, Stendhala, Zolu, Gorkého, Tolstého, Dostojevského, Čechova, z polských autorů měl u ní čestné místo zejména Kraszewski, v jehož knize *Podiviní* nalezla svůj literární pseudonym. Často cestovala, především do Polska. Rozšiřovala si tak literární vzdělání. Poznatky o současné literatuře čerpala především z korespondence s přáteli, mezi které patřil například Emil Tréval, Antonín Veselý ad.

Je nutno dodat ještě jednu důležitou informaci, a to, že se 17. listopadu 1925 stala řádným členem České akademie věd a umění.

2. TVORBA

V průběhu života naplněného pilnou prací na literárních dílech se Amálii Vrbové podařilo vytvořit 18 svazků. Je autorkou dvou velkých románů, sedmi samostatně vydaných delších povídek a devíti novelistických knih.

První literární pokusy Amálie Vrbové se týkaly poezie. Uveřejňovala je pod pseudonymem Jarmila nebo Fina Svitavská v časopisu *Zora*. Své verše se pokusila také zdramatizovat. Veselohra *Tajný sňatek* se hrála v roce 1886 v Brně, v roce 1930 pak vyšla knižně. Stejně jako další pokus, tentokrát o vážnější drama, se však hra nesetkala s úspěchem. František Šubert, tehdejší ředitel Národního divadla, jemuž Vrbová hru v roce 1889 poslala k posouzení, autorce poradil, aby se se svým pozorovacím a vypravovacím talentem raději věnovala tvorbě prozaické.

Nový pseudonym Jiří Sumín převzala Vrbová z Kraszewského knihy *Podivíni*, podle jména jedné z postav. Nyní tedy už jako Sumín „…počala kresliti zajímavé črty,…“[5]. Z nich například *Oběd pocestných* byl otištěn v *Národních listech*, kde upoutal Svatopluka Čecha. Čech poté Sumína povzbuzoval k další tvorbě. Větší pozornost však na sebe autorka upoutala až po vystoupení v moravském časopisu *Niva*.

Významným mezníkem v Sumínově tvorbě je rok 1895, kdy byla vydána románová skica *Z doby našich dědů*, v roce 1898 pak další románová skica *Zapadlý kraj*. V obou dílech se autorka snažila zachytit život v celém kraji. Bohatě zde zúročila své zážitky a vědomosti z mlynářského prostředí.

Spolu s třetí knihou *Věště* (1898) se jedná o příběhy chmurného až melancholického rázu.

V roce 1900 byla vydána novela *Úskalím* a v roce 1903 *V samotách duší*. Do obou novelistických knih se promítají skutečnosti, které Vrbová zažila, ale i skutečnosti, které jsou odrazem doby.

Z roku 1903 je nepříliš rozsáhlé dílko s jednoduchou osnovou *Potomstvo*, ukazující kontrast přelomu staré a nové doby a končící v podstatě harmonicky. Mezi nejlepší Sumínovy práce patří její románová tvorba. V roce 1904 byly vydány *Zrádné proudy* a v roce 1908 *Spása*. Oba romány jsou bohaté na děj, realisticky vystihují charaktery postav a vytváří iluzi skutečného života.

Poté vznikla řada kratších novel a povídek. Jedná se o knihy *Dvě novely* (1906), *Když vlny opadly* (1910), *Podle cest* (1909), *Kroky osudu* (1912), *Trosečníci* (1913), *Příčina rozvodu a jiné povídky* (1913). Všechna tato jmenovaná díla se vyznačují tím, že ohniskem zájmu je osud ženy.

Hlavní těžiště Sumínovy práce spadá do konce 19. století a prvních let století 20. S příchodem první světové války však autorčina literární práce téměř ustala. V roce 1930 byla vydána jen kratší povídka *Martin Gaza*[6] (nebo *Gaca*)[7] a v roce 1937, již posmrtně, kniha povídek *Povídky skoro neuvěřitelné*.

3. ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL

3.1 Spása

Spása je jedním ze dvou autorčiných velkých románů. Nejprve vycházela v roce 1905 časopisecky v Květech. Knižně byla vydána o tři roky později, tj. v roce 1908.

Jedná se o příběh, který byl inspirován skutečnou událostí, tzv. suchdolským podvodem. Stejně jako v Lurdech, známém poutním místě ve Francii, se zde mladé dívce jménem Kristina Ringlová měla zjevit Panna Maria. Hlavním dějištěm příběhu je malá podhorská ves Skalice. Na mladou, dle všech lidí zcela bezúhonnou dívku Marcelu údajně pohlédne Panna Maria vyobrazená ve skalickém kostele. Navíc fakt, že je dívka chudým sirotkem, jen umocňuje přesvědčení lidí, že právě ona je tou nejvhodnější kandidátkou na světici.

Nikdo netuší, jakými útrapami si Marcela už musela ve svém životě projít. Narodila se jako nemanželská dcera zámožného místního dřevaře a služky. Po brzké matčině smrti a poté, co se otec oženil, byla Marcela svěřena do péče strýci, tkalci Kývorovi. Její chatrné zdraví si však vyžádalo návrat do otcovského domu, kde ovšem Marcelu vnímali jako vetřelce a drželi ji stranou. Dívčin význam postupně narůstal, když se manželům nenarodilo vlastní dítě. Navíc Marcelin otec záhadně zemřel. Až po smrti vyšlo najevo, jak byl zadlužen. Dívky se tehdy ujal ženský klášter ve Zbruči. Marcela ho později z neznámého důvodu opustila. Žila pak krátce u otcova nástupce Arnošta Hejnice, odešla však i od něj. Opětovný návrat do

zbručského kláštera skončil stejně jako poprvé odchodem do Skalice, tentokrát ovšem ke strýci Kývorovi.

A právě po jejím druhém návratu se měl stát zázrak. „…Panna Maria nad oltářem pohlédla na ni nemilostivě, že je velmi usoužena a smutna patrně vinou lidských hříchů…“[8].

Lidé se od té doby předháněli ve zbožnosti a doufali, že se i oni stanou svědky zázraku. Do Skalice se tak začaly valit davy poutníků. Velmi chudá víska však na takový tlak nebyla připravena. Bylo tedy zřízeno konsorcium, které se mělo postarat o to, aby poutníkům byla poskytnuta dokonalá péče a aby byla Skalice náležitě upravena jako jiná známá poutní místa.

Při této davové hysterii se však našli i odpůrci zázraku. Mezi přední odpůrce patřil starý pan farář. Zázrak považoval za pouhou halucinaci. Averze, již pociťoval k ženám jako ďáblovým stvořením, ještě vzrostla, když se mu Marcela vyzpovídala. Přiznala, že ji Hejnic pohlavně zneužíval. Dívka, kterou všichni opěvovali jako svatou, měla za sebou černou minulost. Farářův odpor se sice obrátil i proti Hejnicovi, přesto Marcele radil, ať opustí Skalici a nevrací se.

Marcela neměla chvíli klidu. Z daleka se na svatou dívku chodili dívat lidé. Musela se účastnit všech mší, modlit se do zemdlení. Unaven byl i pan farář. Dav se chtěl mezi jednotlivými bohoslužbami neustále zpovídat. Není proto divu, že pod tíhou událostí záhy zemřel.

Naproti tomu kostelník Kučím stál mezi věřícími a nevěřícími, neschopný rozhodnout se, ke které straně se přidá.

Ve Skalici se opět začalo dařit obchodu. Každý se na zázraku snažil nějakým způsobem vydělat, někteří čestně, jiní podvodem, například žebráním, předstíraje slepotu. Hejnic, který stál za zrodem konsorcia, pomohl několika chudým z finanční tísně. Tušil, že by jejich živnosti pozvedly úroveň poutního místa.

Situace se stupňovala. Objevila se zázračná uzdravení. Poté, co Šámalka, jedna z uzdravených, zemřela s vírou, že ji po smrti Marcela vzkřísí, nechali lidé dívku po tři noci zavřenou v místnosti s mrtvolou ženy. Dívka prožila muka, toužila zemřít, vyměnit svůj život za život mrtvé. Třetí den po jediném pohledu na mrtvou s hrůzou utekla do lesa. Lidé se domnívali, že jejich světice zemřela.

Dívka dlouho bloudila lesem hledajíc smrt, místo toho se vynořila v cizím kraji a objevila novou sílu žít. Narazila však na první překážky. Bez dokladů si nemohla dlouho udržet práci, aniž by upadla v podezření. Setkala se zde se svou spolužačkou z kláštera, která jí slíbila doklady nedávno zemřelé sestry. Na cestě pro doklady Marcela zabloudila, byla objevena a násilně odvezena zpět do Skalice.

Lidé znovu podléhají davovému šílenství. Postupně však přibývá hlasů opozice. Konsorcium je před svým rozpuštěním. Marcela je církví prohlášena za podvodnici a její jméno je vláčeno v novinách. V dívce se probouzí stará nenávist a touží zabít Hejnice. Na domluvené schůzce Marcela Hejnice prosí o ránu z milosti. Rozejdou se však víceméně v míru. Při návratu pro zbraň, kterou na místě zapomněla, najde dívka Hejnice mrtvého. Lidé začnou Marcelu pronásledovat. Ze světice se stává zločinec, všichni se domnívají, že

dívka Hejnice zastřelila. Marcela je vyhnána z domova a před nepříčetným davem uteče do lesa.

Název románu *Spása* je symbolický. Navíc se dá vysvětlit více způsoby. Snad se jedná o spásu lidstva, reprezentovaného skalickým lidem a poutníky. Může však také jít o spásu jediné ztracené duše v tomto davu, o spásu dívky, která nemá sílu se bránit přesile, nemá sílu vzepřít se osudu a bojovat za cestu, kterou by si zvolila sama a dobrovolně. Její spása může být v životě i smrti. Smrt už zde není vnímána jako něco negativního, ale jako často jediná varianta získání klidu.

Román je rozdělen do tří částí a pak dále jen do kapitol označených římskými číslicemi. Každá z částí je číslována zvlášť.

Z hlediska vypravěče, je text podán v er-formě. Některé kapitoly jsou psány formou dopisu, například VII. a IX. kapitola druhé části. Děj se odvíjí lineárně. Pouze na začátku je krátká retrospektiva, která slouží k osvětlení Marcelina životního příběhu do chvíle zázraku.

Čas fabule zahrnuje několik let. Příběh je zarámován prostorem: začíná a končí ve Skalici.

Dynamický spád dialogů je místy prokládán delšími popisnými úseky. Vnitřním monologům a úvahám postav autorka nedává příliš velký prostor. Holé věty jsou v textu střídány někdy až příliš dlouhými souvětími.

Z hlediska postav příběh sleduje osudy tří hlavních osob – Marcely Bělařové, Arnošta Hejnice a starého pana faráře.

Marcela je dívka příjemného vzhledu, ve svém chování však velmi uzavřená, tichá, straní se lidí. Žije ve svém

vnitřním světě snažíc se dosáhnout klidu. Je ale pronásledována minulostí a po údajném zázraku ji začíná pronásledovat i přítomnost.

Arnošt Hejnic je představitel měšťáka, který se nikdy nesmířil s životem na vesnici. Má odpor k chudobě, i ke skalickému lidu, který tuto chudobu reprezentuje. Teprve na sklonku života se jeho postoj začíná měnit. Právě on je hlavní příčinou Marcelina neštěstí.

Starý pan farář je osobou stojící mezi dvěma předcházejícími postavami. Je unaven věkem a okolním tlakem. Trpí averzí vůči Marcele, ale stejně tak je i proti Hejnicovi. Jako téměř jediný zná skutečný Marcelin příběh.

Osudy všech tří postav se vzájemně proplétají, aby se postupně jeden po druhém definitivně uzavřely. Nejprve umírá pan farář, v závěru pak Hejnic. Marcelin konec a zároveň konec celého příběhu je ponechán částečně otevřený. Je sice řečeno, že „temný, pustý, milosrdný les ji pohltil a nevydal jí už“[9], ale výpověď neudává, co přesně se s hrdinkou stalo dál. Zda mohla konečně začít nový život, nebo zda v lese nalezla smrt. V každém případě se pro ni jeden z životů, ten spojený se Skalicí, určitě uzavřel.

Z vedlejších postav je například zajímavá osoba tkalce Kývora, jeho ženy a slečny Račinské. V díle se vyskytuje také několik epizodních postav, které už pro další vývoj děje nemají žádný význam. Jedná se například o kostelníka Kučíma, židovské manžele Fuchsovy, Marcelinu přítelkyni Bertu aj.

Autorka do příběhu zapojila velké množství postav, jejichž osudy jsou na sebe nahuštěny. Každá postava má v příběhu své konkrétní místo a určení. Pro orientaci

v textu však taková koncentrace postav může být celkem nepřehledná.

Sumínova charakteristika postav se zaobírá jak fyzickým vzezřením, tak vnitřním popisem. Autorka dokáže do detailu vykreslit podobu a charakter člověka, kterého popisuje. Například popis Hejnice při setkání s panem farářem vypadá takto:

„Hejnic byl skoro padesátník, postavy slabé, ale mladicky pružné. Jeho tvář, jejíž tahy zdály se faráři vždy jiné, jako by si je nemoh vštípiti v paměť měla cosi nesympatického, jsouc v poměru k silné, narudlé šíji příliš úzká, bezbarvá, s bledým, jemným knírem, prodloužená vysokým čelem, vybíhajícím v lysinu. Pohled jeho světlých očí byl slídivý a plachý. Zdál se opatrný a nerozhodný, dlouho zkoumal každou vážnější situaci, chtěje zaujmouti pozici co nejlepší, ale nikdy si nebyl jist, že volil dobře. Stále hledal, stále zkoušel, stále měnil vše, co se změniti dalo: své názory, svůj vous, střih svého oděvu, svůj vkus, své náklonnosti i své dobývačné plány…Byl řádným, váženým občanem, dobrým otcem, špatným manželem, výborným pracovníkem, člověkem lačným bohatství a požitků, krátce světák…“[10]

Takový popis zcela vystihuje danou osobu do nejmenšího detailu. Je však zvláštní, že stejně podrobně není popsána Marcela, tedy hlavní hrdinka románu. Autorka ponechává patrně záměrně její postavu opředenou tajemstvím. Snad proto, aby zvýšila výsledný dojem na čtenáře.

Postavu Arnošta Hejnice autorka pravděpodobně analyzovala tak podrobně proto, že se jedná o člověka,

který je plný kontrastů, protikladů (dobrý otec versus špatný manžel), je proměnlivý a nestálý.

Naproti tomu Marcela i pan farář jsou postavy, které ve své podstatě neprocházejí žádným radikálním vývojem. Oba jsou lidmi, kteří pouze touží žít v klidu. Ale Hejnic touží budovat, měnit, vylepšovat, i když často jen pro svůj vlastní užitek.

Pan farář je paralyzován v roli pozorovatele. Nemá sílu k činu, není schopen postavit se davu, je pouze bezvládně vláčen okolnostmi.

Marcela je zase prototypem oběti. Je do této role situována a setrvává v ní až do konce. Touží sice po novém životě, ale není schopna se definitivně odpoutat od minulosti.

Jediná věc, ve které se všechny hlavní postavy shodují, je touha po smrti.

Vedlejší a epizodní postavy jsou charakterizovány podle své důležitosti, většinou pouze několika základními rysy. Rozhodně však stručněji než postavy hlavní.

Sumínovy charakteristiky mají často temný, nepříjemný, ale zato reálný nádech. V řadě případů působí autorčiny vnější charakteristiky až morbidně:

„Hlava veliká, naduřelá, tváře naběhlé, rty podivně rozšířeny a z roztáhlých, jako natržených koutků vytékal hnis. Čelo bylo ještě více svraštělé a levé oko otevřelo se úplně. Ruce, dosud bílé a suché, ovinuty byly růžencem, jen rámě v lokti bylo již k prasknutí naduřelé a vyhlídalo rukávem, jenž se byl přetrhl…“[11]

Dosti frekventované jsou charakteristiky zemřelých. Tuto skutečnost autorka čerpala ze svého osobního života.

V mládí se jí totiž oběsil nevlastní bratr. Setkání s mrtvým člověkem v ní zanechalo zřejmě hluboký dojem, který do svých děl opakovaně promítala.

Poněkud pochmurná atmosféra celého příběhu je pouze zřídka zmírněna idylickým popisem krajiny, například prosluněnou přírodou. Kromě jednotlivých postav jsou charakterizováni i obyvatelé Skalice a vůbec lid zdejšího kraje jako celek. Román má být jeho kritikou. Přiblížena je i tvrdá práce žen v mužském světě plném nespravedlnosti. Vrbová, ač se nijak aktivně neangažovala ve feministicky laděných hnutích, bojovala za lepší postavení žen aspoň jazykem svých děl. Kromě diferenciace na bohaté a chudé tedy ukazuje ještě další diferenciaci, a to pohlavní, která se týkala jak bohatých tak chudých. Ženina role v soudobé společnosti byla předurčená v péči o rodinu a domácnost:

„Muži sami říkají, že žena není k práci, že není k ničemu, než právě pro ně. Co kdy vykonala ve veřejném životě, v umění, ve vědě, neznamená nic, nestojí za nic. Muž chce všechnu práci a všechen výdělek pro sebe…“[12]
Vzápětí se objevuje pokrokový názor ženy:

„Bez ženiny práce říká, že se obejde. Nuže, pak ale ať jí zaplatí, bez čeho se neobejde! Nu tak, kde je tu špatnost?…“[13]

Autorčino vykreslení psychické stránky postav věrně vystihuje danou dobu. Chudý lid se ve svém nuzném životě obracel k Bohu jako k jediné spravedlivé instanci. Jen před Bohem si byli všichni rovni. Jen On napravil všechny křivdy na lidu páchané. Kostel byl jediným místem, který do života lidu přinášel nejen zprostředkování kontaktu s Bohem, ale

také byl jediným místem jejich setkání s krásnem a kulturou. Proto sem tak často mířily jejich kroky:

„Inteligent má své obrazárny, divadla, koncerty, časopisy, básně, romány, má své výlety a cesty; chudému lidu vše to musí nahraditi kostel. Kostel je jeho obrazárnou a koncertní síní, posvátné obřady jsou jeho divadlem, modlitební kniha jedinou četbou, pouť jeho jedinou cestou, jež ho seznamuje s cizími kraji…“[14]

Snaha zalíbit se Bohu však často přecházela až ve fanatismus a nezřídka vyvolávala davovou hysterii. Lidé soutěžili ve zbožnosti a pokoře, paradoxně se však často dopouštěli násilí:

„Za nedlouho leželi tam v hromadě na sobě, děti plakaly nahlas, a lidé si vraceli rány, jakoby to ani nebylo v kostele…“[15]

Víra na lid působí jako placebo. Lidé dokonce věří ve znovuvzkříšení po smrti. Víra v Boha je základním kamenem života všech. Lidé se k Bohu upínají zejména v těžkých životních situacích. V tomto případě nejsou výjimkou ani představitelé aristokracie. I oni, pokud jde například o zdraví člena rodiny, věří v zázrak a doufají v pomoc svatých.

Pověrčivost lidu má zcela jistě souvislost s jeho gramotností a informovaností. Do téměř izolované vesnice, kde jen málokdo uměl dobře číst a psát, pronikaly a šířily se informace zkreslené mnohým ústním podáním. Sumínův přehled o dění ve světě dokazují zmínky o skutečných historických osobnostech. V textu je uveden například Otto von Bismarck nebo Helmuth von Moltke. U druhého jmenovaného ale autorka neuvádí, zda se jedná o staršího, nebo mladšího

nositele tohoto jména. Dopouští se tak drobné nepřesnosti, která však na porozumění textu nemá vliv.

V knize se snoubí kontrast mezi starým světem plným víry v Boha a pověr a světem pokrokovým, inovátorským, průmyslovým, který klade do popředí vědu a racionalitu. Pokrok paradoxně v dané chvíli zvyšuje bídu obyvatel Skalice. Například díky zavedení železnice už přes vesnici nejezdí kupci, kteří znamenali tržbu pro místní hospodu. Majitel tak zkrachoval. Druhým paradoxem je, že díky zázraku se obchod ve Skalici opět pozvedá, neboť je vytvořena řada nových pracovních příležitostí.

Slovní zásoba postav vychází z nářečí kraje. V knize se dále vyskytují výrazy, slovní spojení nebo dokonce celé věty v cizím jazyce, zejména v latině. Jedná se především o fráze spojené s církví. Jen výjimečně je však přítomen český ekvivalent latinského slova nebo výroku. Autorka tedy musela předpokládat, že výrazům čtenář porozumí, a proto překlad do textu nezařadila. Pravdou zůstává, že inteligence autorčiny doby se často věnovala právě studiu latiny, přesto však nemohly být výrazy srozumitelné celé čtenářské obci.

Dále se v díle vyskytují výrazy a slovní spojení z francouzštiny. Zde se jedná opět o ustálená spojení, užívaná i v českém jazyce. Autorka je však do knihy nepochopitelně zařadila v jazyce cizím, přestože v některých případech stejně pod čarou uvádí český ekvivalent. Zúročila zde hodiny francouzského jazyka ze svých školních let.

Přesto, že je kniha psaná vcelku čtivým způsobem, výrazy v cizích jazycích znemožňují dokonalé porozumění textu.

Pro zdůraznění dané výpovědi autorka často využívá hromadění stejných slov a slovních spojení. Jedná se především o výrazy zvolací, například „Jdi z cesty! Jdi z cesty!"[16] nebo „Nikdo! Nikdo!"[17].

Realistické a ponuré popisy Sumín zjemňuje hojným užíváním personifikace:

„…na věži dřevěného kostelíka slavnostně zahlaholily zvony…"[18] nebo „…Celý tento nuzný, vyhladovělý kraj zdál se volati o pomoc…"[19]

Užita jsou i další obrazná pojmenování, například synekdocha:

„…tváře planuly nadšením a oči visely na rtech kazatelových…"[20] Opakovaně jsou též do textu řazena přirovnání, například „…dogma…znepokojivé a prázdné, jako sfinx bez tajemství…[21].

Autorka v románu ironizuje snahu lidí vytvořit a především pojmenovat konsorcium, které mělo mít na starost péči o poutní místo. Hanlivé spojení „…Akciová fabrikace zázraků…"[22] v podstatě vystihovalo pravý účel konsorcia, a to snahu zpeněžit zázrak co nejvíce.

Hlavní téma knihy určuje sám titul *Spása*. Jde jak o záchranu jednotlivce, kterým je v tomto případě Marcela, tak o záchranu kolektivu, v širším pojetí i celého lidstva. V knize se objevuje také motiv sebevraha.

Za leitmotiv by se dala považovat touha po smrti. Je to myšlenka, která provází celým dějem Marcelu, objevuje se u starého pana faráře a nakonec také u Arnošta Hejnice. Právě

smrt se paradoxně stává spásou. Dále se v díle setkáváme s motivem zázraku, ať už je myšlen zázrak ve Skalici nebo v Lurdech. Oba zázraky jsou neustále srovnávány. Sumín však tajemný příběh v závěru knihy objasní zcela racionálním způsobem. Davové šílenství a zničení několika životů bylo způsobeno pouze rezavějícím obrazem. Souhra několika náhod tak dala do pohybu velký kolotoč situací s tragickým vyústěním.

Dvěma větami se dá *Spása* shrnout slovy z předmluvy jako román, „…jenž právem nazván velkolepou odysseí bludného srdce dívčího. Dílo upoutá čtenáře i napínavým dějem i mistrovskou kresbou povahovou…“[23].

3.2 V samotách duší

Kniha *V samotách duší* byla vydána v roce 1903. Tato sbírka obsahuje čtyři novely – *Na vlnách*, *V hodině smrti*, *Na pustých cestách* a *Přesazené štěpy*. Jednotlivé novely byly již dříve – v letech 1900–1902 – uveřejněny v *Lumíru* a *Pelclových Rozhledech*.

3.2.1 Na vlnách

Novela *Na vlnách* líčí příběh Pavly Jodasové, dívky z dobré rodiny, která je svedena starším mužem. Poté, co Pavla otěhotní, je svým svůdcem opuštěna. Navíc ji ovšem odmítne a odsoudí i vlastní rodina. Dívka je odsunuta k chudé příbuzné, aby nekazila pověst rodiny.

Název novely má symbolizovat průběh života, který si s námi neustále pohrává. Někdy je člověk na vrcholu, je spokojený a šťastný, jindy mu život přináší zkoušky, starosti a strasti. Štěstí a neštěstí přichází k člověku ve vlnách. Nic není stálé a jisté. Život znamená neustálou změnu.

Text je podán v er-formě. Dlouhá a složitě větvená souvětí jsou střídána krátkými dialogy. Postavy místy vedou obsažné vnitřní monology, které jsou plny řečnických otázek. Některé situace jsou však bezprostřední, postava nejprve oznámí, že se nějak radikálně rozhodla, a teprve potom své rozhodnutí v monologu dovysvětlí. Děj je zpomalován vsuvkami drobných příběhů. Dějová linie je tak neustále narušována.

Vypravování je uvedené do středu děje, kdy je hrdinka na cestě zpět do svého rodiště. Autorka následným retrospektivním pohledem seznamuje čtenáře s příběhem naivní a nezkušené dívky, která podlehla vábivým slovům muže. Pavla je ihned odeslána k chudé příbuzné do města. Touží jedině po návratu domů a ve své neustálé naivitě věří, že její milovaný muž je stejně jako ona obětí celé situace. Velká vlna štěstí přichází s narozením dítěte. Přitom se dívka zpočátku neustále modlí, aby jí Bůh dítěte zbavil. Pavle se otvírá nový život. Role matky ji zcela naplňuje a vazba na rodinu mizí.
Dítě je pro dívku vším. Jenomže Bůh teď starou modlitbu vyslyší a dítě umírá. Pavla se rozhoduje odčinit hřích vstupem do kláštera. Vrací se zcela zlomená do rodného kraje. Konečně chápe všechny souvislosti a prohlédne i v případě svého svůdce. Ví, že jedinou obětí je ona sama. Vstoupí do kláštera, aniž by se s kýmkoliv rozloučila.

Konec příběhu je uzavřený. Pavla nachází svůj nový domov a novou rodinu, i když ve zdech kláštera. Svým způsobem se uchyluje do další izolace. Podaří se jí však uniknout z pokrytecké společnosti plné předsudků.

Charakteristice postav nevěnuje Sumín příliš prostoru. Popisy jsou jen zběžné, nevystihují přesně ani charakter ani fyzické vzezření:

„…přezrálý, statný elegán s výbojně nakrouceným knírem a zlatě vroubeným skřipcem na očích…“[24]

V textu vystupuje vlastně jediná postava, která prochází celým dějem, a to Pavla. Ostatní postavy se na dějovou linii napojují jen krátkodobě, aby příběh zase opustily.

Pavla Jodasová je mladá a naivní dívka. Byla vychována v křesťanském duchu, který však pozbýval jakoukoli osvětu. Proto také netuší, kam až může zajít setkání s mužem. Pokrytecká maloměšťácká společnost však v těchto případech odsuzuje pouze ženy. Pavla zoufale touží po lásce rodiny, která ji pro poklesek odvrhla. Její postava prochází vývojem. Z naivního parádivého děvčete se stává matka, odhodlaná obětovat pro své dítě vše a po jeho smrti se rozhodne vzdát se pro něj života a uzavřít se do klášterních zdí. Její přesvědčení není zprvu příliš jisté, ale postupně je upevňováno. Pavla nachází svůj vnitřní klid a pochopení, které hledala.

Proti Pavle vystupuje postava její matky, postava představující maloměšťáckou honoraci, pro kterou jediným měřítkem je názor ostatních. Je ochotna zbavit se dcery, místo aby jí byla oporou. Na prvním místě stojí prestiž a pověst rodiny:

„…je třeba teď vystupovati okázaleji nežli jindy, aby se poněkud ta hanba zakřidovala…Snášejí ten kříž s pomocí boží, jak jen lze. Mnoho trpkostí pro ni zakoušejí…"[25]

Paradoxně jedinou možností, kdy by se dívka mohla vrátit zpět, by byla smrt dítěte , již by rodina brala jako projev boží milosti:

„Leč by se snad Pán Bůh smiloval a dítě zemřelo! Pak snad po čase, až se to zapomene, mohla zase přijíti domů…"[26]

Postava Pavliny matky je přiblížena pouze svým myšlením nebo žebříčkem hodnot, není však charakterizován její vzhled.

Ani vnější charakteristice svůdníka Křína autorka nevěnovala větší pozornost. Zato jeho chování ho vystihuje jako lehkovážného člověka, který si rád zahrává s mladými děvčaty a slibuje jim nehynoucí lásku a budoucnost. Když se však objeví komplikace v podobě dítěte, stylizuje se do role oběti a odmítá svou zodpovědnost.

Mateřskou lásku a srdečnost symbolizuje postava Pavliny chudé tety a abatyše Ubaldesy. Ač cizí, dokázaly dívce dát více lásky než vlastní rodina. Především jí však v kritickém okamžiku podepřely a přijaly.

Útěchu v těžkých chvílích našla Pavla i ve víře v Boha, k němuž se neustále obracela se svou modlitbou.

Popis prostředí má ponurý ráz, který odráží duševní stav postavy. Pro čtenáře je tak prožitek vnitřní krize Pavly mnohem více umocněn:

„…bylo jí, jakoby se pohledem naposled loučila se společností matčiných přítelkyň, jimž se dotud devotně kořila, ano i s matkou samotnou…Sál ztemněl a sesmutněl…[27]

Příběh je kritikou měšťáctví, jeho pokrytectví a jednoduchosti. Lidé jsou představováni jako tragikomické figurky soupeřící o co největší prestiž svých jmen. Závistivě se mezi sebou pozorují a odsuzují všechny, kteří se jimi udávanému proudu vzdalují:

„…Jedna z prvních a z nejprvnějších v městě. Každá má veliký vliv. Naše malá a malinká města jsou vždycky residencí malých, samozvaných vladařů vladařek tím despotičtějších, čím naivnějších…nic tak neubíjí a nesevšedňuje mysl mladých lidí, jako tato nízká úroveň vládnoucí většiny, pod níž se všechno dusí a zakrňuje…“[28]

Maloměsto se také vyznačuje dalším zásadním rysem – neochotou měnit své už několik generací zaběhnuté vzorce chování a přizpůsobovat se nové době. Do kontrastu je kladen starý svět, plný tradic, zvyků, víry v Boha a svět nový, v příběhu reprezentovaný především železnicí.

Stejně tak zastaralé je pojetí ženy jako bytosti slabé, hloupé a hříšné:

„Špatné vlastnosti ženiny přičetl na vrub ženskosti vůbec…Viděl v nich nezodpovědné, stejnorodé složky, tvořící určitou společnost, jež absorbuje jich bezbarvou malomocnou bytost, tvoří a vyhraňuje jich názory a udává směr jich myšlenkovým proudům, jako řeka udává směr přítokům, jež s ní splynou…"[29]

Slovní zásoba většiny postav, především maloměstské honorace, není poznamenána žádným dialektem, je spíše spisovnějšího rázu. Ale u postav nižšího společenského postavení, jako byla Pavlina teta, se nářeční mluva objevuje. Sumín využívá také věty psané v německém jazyce. V textu mají znemožnit porozumění neslušné nebo tehdy tabuizované skutečnosti, např. rozmnožování zvířat: „…die Katze hat Junge bekommen…"[30]

Jde o přehnanou snahu zamezit mladým dívkám přístup k jakékoli informaci o skutečném koloběhu života. Díky tomuto zastaralému přístupu hrály pověry o čápech nosících děti stále obrovskou roli a mnoho dívek na ně doplatilo, jelikož nebyly informovány o možných důsledcích svých činů. Osvěta nebyla součástí dobrého vychování dívek z vyšší společnosti.

K cizojazyčným větám nejsou uváděny české překlady. Sumínovi německý jazyk při psaní pravděpodobně nečinil

žádné potíže, zdokonalila se v něm soukromým studiem. V textu se objevují také prvky lidové slovesnosti, a to když v úvodu novely jedna z postav přednáší slova lidové písně.

Slovo jako takové hraje u autorky velkou roli. Využívá různorodých spojení, aby vyjádřila přesněji svůj záměr. Pro zdůraznění myšlenky, dojmu, zvuku, zvolání, apod. Sumín za sebe v textu řadí stejná slova nebo slovní spojení. Zvláštností je zavedení opisné fráze, jež se v textu objevuje opakovaně jako ustálené slovní spojení. Jedná se o Křínovu charakteristiku (viz poznámka 24).

Výpovědi jsou často uprostřed prokládány zámlkou nebo zámlkou končí. Postavám je tak dán prostor pro přemýšlení nebo slouží k překlenutí určité časové doby či výpovědí jiného rázu. Ve velkém množství se v novele vyskytují přirovnání.

Z obrazných básnických pojmenování Sumín užívá personifikaci (například „stráně spaly“[31]) nebo eufemismus („…její hošíček spí pod těžkou, černou poduškou…“[32], tzn. je pohřben). Častá jsou i metaforická spojení, např. „Sněhový koberec zářil a oslepoval“[33].

Motivicky je novela bohatá. Lze v ní nalézt motiv oběšence, který se do příběhu dostává z vyprávění epizodní postavy. Dalším motivem je svedené děvče, skutečnost, která se vrací v celé novele, takže může být považována za leitmotiv. A v neposlední řadě je motivem i slavnost a s ní spojený dav lidí. Velké slavnosti se většinou týkají církve nebo vlasteneckých akcí.

Sumínův život se v novele odrazil mimo jiné i vytvořením postavy polské jeptišky.

3.2.2. V hodině smrti

Zápletka novely *V hodině smrti* je naznačena už v názvu. Průmyslník Petr Zach, který se díky nemoci ocitá na smrtelném loži, se před skonem snaží uspořádat všechny své záležitosti. Petr po rozvodu žije ve svobodném svazku s novou ženou Olgou, za což je odsuzován společností i svou vlastní matkou. Právě Olga je hlavní hrdinkou. V domě umírajícího se neustále zdržuje velké množství lidí, kteří se přicházejí ať upřímně nebo kvůli společenské povinnosti rozloučit s nemocným. Všem je trnem v oku nová paní domu, která však úředně nemá na toto postavení sebemenší právo. Petrova matka se snaží znovu zaujmout důležité místo v končícím životě svého syna. Chce, aby se smířil s Bohem, což by znamenalo zapudit milenku a povolat zpět bývalou ženu. Petr v záchvatu nemoci Olgu vyžene. Její místo okamžitě zaujme bývalá Petrova manželka Ema, která se svými dramatickými výstupy snaží přesvědčit ostatní truchlící hosty jak velice trpí. Olga zatím bloudí lesem a touží po smrti, ke které se však nakonec neodhodlá. Když se opět objeví u města, zjistí, že její muž již zemřel. Sám ani netušil, že Olgu v záchvatu vyhnal.

Vypravěčskou formou novely je er-forma. Sumín střídá holé věty s krátkými souvětími. Vnitřní monology postav, především umírajícího Petra, jsou prokládány řečnickými otázkami. Retrospektivní pohledy vysvětlují příčinu vztahů mezi jednotlivými postavami, a to z různých pohledů. Dějová linie má díky retrospekcím řadu odboček a je tak zpomalována. Do děje je také vsunuto několik drobných příběhů dokreslujících životy postav.

Charakteristika postav je zde stejně chudá jako v předcházející novele. Postavy jsou popsány jen velmi stručně:

„Eleonora Zachová, matka nemocného, vysoká, kostnatá dáma v staromódním šatě zámožné měšťanky, jež tu stála s tváří tak chladnou a přísnou, jakoby nepřicházela želet, ale soudit…"[34]

Petr Zach je zkrachovalý průmyslník, který stojí na okraji společnosti pro svůj nelegitimní vztah s Olgou. Upřímně je milován a uznáván snad jen svými zaměstnanci. Vztah k Olze utrpěl finančními problémy a dlouhodobou nemocí. Před smrtí se snaží zabezpečit ženu i děti, postarat se i o svou továrnu. Jeho odhodlání je neuvěřitelné a daleko přesahuje strach ze smrti, již Petr bere jen jako přestupní stanici. Smrt je pro něj přirozenou věcí, která mu ovšem brání v plnění pracovních povinností:

„Ó kdyby aspoň ještě týden po své smrti směl pořádat své záležitosti, až by vše obratně převedl do nových kolejí…"[35]

Eleonora Zachová je ženou reprezentující vyšší společenskou třídu a vzorové chování:

„Ona se svými přítelkyněmi tvořila veřejné mínění, vyslovovala kletby a odnímala milost své přízně těm, kteří nebyli hodni…"[36]

Eleonora je také představitelkou zbožnosti vyšší společenské třídy. Podlé ní se i víra v Boha diferencuje pro chudé a bohaté:

„Znala různé stupnice víry. Nejvíce bylo jí třeba v nejnižší třídě společenské, tam nutno upevňovat pojem o

pekle a ohni věčném, výš a výše na žebříku společenském bylo již možno všelicos odložiti…“[37]

Paní Zachová však stavěla společenské jméno a uznání nad zájmy a štěstí svého syna. Ve svém úsudku byla tvrdá a chladná. Charita, které se věnovala, se jí stala spíše módní záležitostí.

Olga je postavou, která prošla největší proměnou. Z nesmělé naivní dívky se stala zralá, sebevědomá žena. Když je však vyhnána z domu, její jistota je otřesena do té míry, že dokonce uvažuje o sebevraždě. Ač je dobrou matkou i ženou, nemá sebemenší šanci na uznání společnosti.

Ema, bývalá Petrova manželka, je zosobněním povrchnosti, vypočítavosti, falše a ziskuchtivosti. Způsobem myšlení je osobou velmi jednoduchou. Přestavuje všechny záporné vlastnosti zhýčkaných dcer z dobrých rodin.

Mnohem bohatší jsou charakteristiky, které postihují vzhled umírajícího. Realistické, místy až morbidní zobrazení dodává příběhu nádech ponuré atmosféry:

„…podmračný den obléval sinavým světlem jeho mrtvolnou tvář, v níž se oči propadaly do hlavy a pod bezkrevnou, vláčnou pokožkou vystupovaly víc a více ostré rysy kostry…“[38]

Novela kritizuje společnost, především maloměstskou honoraci a její teatrální chování, které neguje rodinná pouta, aby bylo zachráněno dobré jméno. Matka obětuje vztah se synem, jen aby se nadále držela daného vzorce chování a neztratila tak své výsadní postavení – vzoru pro ostatní:

„…paní Eleonora shledala, že její Petr má tak málo porozumění a respektu k veřejnému mínění, že docela nezastřeně učinil pokus ukázati jí svého syna. Tak, tak že

před ním zamkla dvéře! – Její slavná pověst počínala tím trpěti…"[39]

Přitom „v hodině smrti" se pro syna chce obětovat, zachránit jeho jméno, pošramocené jak před lidmi, tak před Bohem. Její takzvaná oběť je však dalším taktickým tahem, kterým si chce dopomoci ke zlepšení své vlastní pověsti.

„Poněvadž byla zámožná a neměla jiných zájmů a snad také z dlouhé chvíle zkoušela svou dobročinnost na místních chudých…"[40]

Na osobě Eleonory Zachové Sumín také poukazuje na tehdy tolik módní charitu, jíž se ženy z vyšší společnosti věnovaly. Ve většině případů šlo však pouze o osobní zviditelnění. Jen málokterá z dam myslela tyto projevy upřímně.

Kritika morálky se v případech jakéhokoliv poklesku obrací zejména vůči ženám, tedy vůči slabším jedincům. Olga je tak předmětem neustálých urážek a pohrdání.

„Je-li třeba vštěpovat lidu morálku, je tu žena. Bezbranný, bezprávý tvor, nuže, jaké rozpaky? Proč byla tak důvěřivá a naivní? Ah, ano, na tu lze již bez rozpaku vychrstnout žíravinu mravního rozhořčení…"[41]

Žít ve svazku s mužem, mít s ním děti a přitom za něho nebýt provdána znamenalo v tehdejší společnosti odsouzení a izolaci, tím spíš, když byl muž rozvedený. Rozvod nebyl nábožensky založeným okolím rovněž přijímán. Většina lidí se držela zásady – co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.

Velkou roli opět hraje víra v Boha. Strach z božího trestu má stále ještě obrovský účinek na lidské chování. Zejména boží soud budí u lidí hrůzu. S vírou souvisela také pověrčivost. Například Olgu ve chvíli, kdy zvažuje

sebevraždu, zachrání víra v Boha a posmrtný život a znamení v podobě kříže stojícího u cesty.

Ve slovní zásobě postav se nářečí neprojevuje nijak výrazně. Autorka v textu užívá slova cizího původu, například pro charakteristiku vybavení domu. V době, kdy novela vznikla, byly tyto výrazy součástí slovní zásoby, pro současné čtenáře by se však jednalo o archaismy.

Řazením stejných slov nebo slovních spojení vedle sebe v jedné větě Sumín docílí zdůraznění daného větného úseku. Opakováním stejných slov, využívá též k nápodobě zvuku, například „Zvoní…zvoní!…"[42], kde autorka imituje zvuk umíráčku.

Opět jsou užívána ve velké míře přirovnání „padaly jako olovnice ke dnu"[43] nebo „stála jako socha"[44].

Obrazná pojmenování lze v novele nalézt ve formě eufemismu, například blížící se smrt je vyjádřena spojením „pozvolné hasnutí"[45]. Dalším z tropů v textu je synekdocha („Všechny ruce daly se rázem do práce…"[46]) nebo perifráze („dlouhá stříbrná nit"[47], tzn. paprsek).

Průvodním motivem novely je smrt, která prostupuje celým textem. Nejedná se pouze o smrt hlavního hrdiny, myšlenka na ni provází i všechny další postavy. Olga se k ní dokonce dobrovolně odhodlává. Tak se objevuje další z motivů – motiv sebevraždy, k níž však v novele nakonec nedojde. Sumín vkládá do textu také motiv útěku, který může znamenat nejen skutečný útěk, ale také únik z pokrytecké společnosti, od problémů, které díky ní vyvstaly, a v neposlední řadě od muže, který se jí odcizil. Takovým únikem má být právě smrt. Kolem smrti se točí i motiv davu. V případě novely *V hodině smrti* se jedná o shluk lidí

čekajících na smrt Petra Zacha. Všechny motivy jsou tedy navzájem propojené a v podstatě na sebe navazují.

3.2.3. Na pustých cestách

Novela *Na pustých cestách* vypráví příběh Ady Roupové, chudé starší ženy, která žije sama. Díky své schopnosti vyrábět nádherné výšivky je však uznávaná i dámami z vyšší společnosti. Podstatou zápletky je Adin dar mladému knězi, kterého se po přečtení jeho deníku rozhodne zachránit. Zjistí totiž, že mladý muž má slabost pro místní baronesu. Kněz je velmi chudý, proto mu Ada zhotoví nádherné ložní prádlo, což ovšem vyvolá bouřlivou reakci v městečku. Lidé Adu odsuzují za to, že snad svým honosným darem chtěla všechny zastínit, ač si před nimi hraje na žebračku. Příběh končí šťastně. Ady se ujme baronesa, člověk, kterého brala spíše jako nepřítele.

Název novely symbolizuje samotu člověka na jeho pouti životem, zde konkrétně život Ady.

Text je převážně podán v er-formě. Výjimkou jsou deníkové pasáže, které jsou vyprávěny ich-formou postavou mladého kněze. Děj se odvíjí lineárně. Obsahuje však řadu odboček ve formě drobných příběhů. Velmi četné jsou monology, zejména u hlavní postavy. Věty i v této novele zakončují zámlky.

Charakteristiky postav jsou stručné. Cílem autorky není jejich detailní popis.

Ada Roupová je „šedivá, stará panna"[48]. Svou chudobou nebere nijak vážně. Je to dobrosrdečná žena, která se dokáže rozdělit i o to málo, co vlastní. ¨

Mladý kněz je postavou váhající. Projevuje se u něj slabost pro zdejší baronesu, což zcela odporuje povolání duchovního pastýře. Na této postavě Sumín ukazuje, že i kněz je jen člověk.

Baronesa je příkladem duševních kvalit. Její zájem o chudé a charitu je upřímný. Jde o velmi inteligentní, dobrosrdečnou a obětavou osobu, přestože patří k aristokracii.

Opakem baronesy je paní purkmistrová, osoba zištná, sobecká a závistivá. Její vztah k Adě je podmíněn chováním. Jestliže se Ada zkompromituje, takzvané přátelství okamžitě skončí, aby samozřejmě neutrpěla pověst paní purkmistrové:

„Nestydím se za chudou příbuznou a přítelkyni z dětských let, ale dopustíš-li se něčeho, co by tě drobátko kompromitovalo, nepřekročíš do smrti práh mého domu…“[49]

Dramatické situace jsou zdůrazněny ponurým popisem prostředí. Tyto ponuré popisy Sumín místy prokládá popisy idylickými, jež mají zjemnit vnímanou skutečnost.

Novela kritizuje pokrytectví a závist některých členů maloměšťácké honorace, takzvanou charitu a nestálost jejich přízně:

„Dotkla se také neblahého zjevu naší doby, urážejícího lidskou důstojnost, onoho sportu bohaté buržoasie, kde ženy s posou šlechetných dobroditelek vracejí dělnému lidu haléř z oněch milionů, jež manželé jejich krvavě na něm vydřeli…“[50]

Přesto autorka ukazuje, že ne všechny pokusy o pomoc chudým jsou falešné.

Sumín opět zdůrazňuje velký vliv církve. Znovu se objevuje myšlenka rovnosti před Bohem, která je nadějí spíše pro svět chudých. Vyšší společnost doufá ve své lepší postavení i po smrti. S vírou je provázána pověrčivost. Znamení má v novele moc zachránit život hlavní postavy. Starý svět tradic se staví proti nové době plné změn.

Velmi tvrdě se jeví kritika ženy jako takové:

„Žena vůbec zdá se mi být vředem, jehož žíravý jed způsobuje rozklad mravní i fysické síly mužovy. Snažím se viděti v ženě toliko bližního, sestru. A přece takový dusný, otupující opar leží mi na duši, myslím-li na ni…"[51]

Uvedená formulace vystihuje mínění celé řady mužů té doby. Žena je považována za slabé a hloupé stvoření, neschopné vlastního úsudku.

Paradoxní je myšlenka o nevděčnosti dobrých skutků. I v této oblasti by se člověk měl chovat podle svého společenského postavení:

„…nu což, rozdávej si, když máš tolik nazbyt!…Ale jak potom člověk k tomu přijde, aby poslouchal tvoje fňukání a nářky a litoval tě pro tvoji bídu?…"[52]

Nezávisle na bohatství Sumín vystihuje lidský hyenismus v podobě dědických sporů, které často propukají ještě za života člověka, o jehož majetek se jedná:

„Stařeček leží v koutě na zemi přikrytý hadry…Stařečku, kde máte obrázky, lůžko a peřiny?…Už mi to všecko pobraly…byly tu dcery…"[53]

Slovní zásoba postav je plná nářečních výrazů. Autorka oživuje text i písní, která grafickým zmnožením hlásek udává v podstatě rytmus písně a imituje zvuk („Kdeee jest naše víííra…"[54]).

Sumín v novele rovněž užívá cizích slov, zejména z německého jazyka. V některých případech se cizí slova dostanou do souvislosti se slovy nářečními. V textu je tak například vysvětlen zkomolený název místa, které méně vzdělaní nebo nevzdělaní lidé nebyli schopni vyslovit v německém jazyce. „An der schönen Aussicht"[55] má svůj protipól v lidovém „andašaucích"[56].

Pro zdůraznění svých tvrzení autorka ve větách opakuje stejná slova či slovní spojení. Důvodem je často docílení gradace. Velkou měrou jsou v textu uplatněna přirovnání.

Obrazná pojmenování zastupuje personifikace, například „Mezerami hledí střízlivě šedá skutečnost…"[57]

Jedním z motivů je už tradičně smrt, jež se v novele objevuje v jednom z vedlejších příběhů. Touha po smrti je pro změnu spojena s postavou Ady, jež chce spáchat sebevraždu. Dalším motivem je motiv útěku. Jde o únik ze společnosti, kde dobrý skutek znamená nenávist a útoky okolí. Všechny motivy společně opět tvoří provázaný systém.

3.2.4 Přesazené štěpy

V novele *Přesazené štěpy* Sumín rozvíjí příběh mladé Jeny, která odjíždí z domova za svou první prací. Je k tomu ovšem přinucena okolnostmi. Po smrti obou rodičů se žádný ze sourozenců nechce starat o nejmladší sestru. Aby nebyla na obtíž, Jena si tedy raději najde místo učitelky v zapadlé vesničce.

Název novely zcela vystihuje její děj. „Přesazeným štěpem" je Jena, pro kterou poklidný život v kruhu rodiny

skončil smrtí rodičů a jež si chce sama vybudovat nový život, na novém místě, s novými lidmi.

Vyprávění je líčeno v er-formě. Děj je zasazen in medias res. Retrospektivy pak dokreslují, jak příběh začal. Dějová linie je narušována a zpomalována drobnými příběhy. Užití zámlk ve větách má navodit dramatickou pauzu nebo dojem přemýšlení postavy. Postavy jsou charakterizovány stručně. Autorka žádné z postav nevěnuje mnoho prostoru.

Jena je mladá velmi sečtělá žena, které právě skončila bezstarostná doba dětství. Smrtí rodičů je postavena do situace, kdy se o sebe musí postarat sama.

Další výraznější postavou je Jenin bratr Karel, který je jejím společníkem na cestě. Karel je považován za černou ovci rodiny a jako takový byl vždy trochu odsunutý do pozadí. Drsný projev Karlova chování však skrývá i sourozeneckou lásku, která se projeví, když má svou malou sestru nechat ve vzdálené vsi v nevábných podmínkách.

V souvislosti s vedlejšími příběhy se objevují postavy lidových vypravěčů.

V hojné míře Sumín užívá popisy krajiny a vůbec prostředí, zejména popisy navozující ponurou atmosféru.

Výstižně je charakterizován hanácký venkovský lid:

„Ale Hanáci jsou lid pyšný a hrubý! Hanák nezná autority kromě kaprála na vojně, maje za to, že jeho blahobyt povznáší jej vysoko nad všechny ostatní. Na měšťáka hledí s úsměškem a ledva na pozdrav odpoví…“[58]

Novela kritizuje i dědické spory a nesmyslnou hierarchičnost budovanou mezi jednotlivými dětmi. Nejmladší sourozenci tak mají nárok na nejmenší nebo aspoň na

nejhorší část majetku. Jakoby neexistovaly žádné rodinné vazby.

Určitou roli opět hraje jméno rodiny a veřejné mínění, ale ne do takové míry jako v předchozích novelách.

Dívky a ženy z města byly pro venkovany předmětem pohrdání. Důkazem je vyjadřování se o nich jako o neživé věci, například „Kdo by si to vzal? Pán to nechce a pro sedláka to není…"[59]

V textu je zřetelně vylíčen zlom v životě dívky, přechod od dětství k dospělosti, ze známého prostředí plného lásky do prostředí cizího, bez citu.

Víra v Boha už není stavěna příliš do popředí, snad jen v některých vedlejších příbězích.

V novele je konfrontován svět městský se světem venkova, svět pokrokový se světem zastaralým. Hybnou silou v obou světech jsou peníze.

Slovní zásoba textu je plná nářečních výrazů. Ke zdůraznění výroku jsou za sebe řazena stejná slova nebo slovní spojení.

Z tropů lze v textu nalézt animizaci („…myšlenky přilétaly a odlétaly, plovaly…a potápěly se"[60]), synekdochu („prsa dýchají"[61]) nebo synestézii („oči pohladily"[62]).

Průvodním motivem je únik, a to únik dívky z prostředí, kde se necítí vítána. Zvoleným řešením se však izoluje od rodiny. Dalším motivem je cesta, která navíc může symbolizovat život člověka. Každá cesta má někde svůj konec, cíl, ke kterému člověk směřuje. Stejně tak život ústí do smrti.

3.2.5 Shrnutí

Název *V samotách duší* vypovídá o obsahu knihy. Zahrnuje novely zabývající se podobným tématem, a to osudem ženy, která se ocitá v komplikované životní situaci a je následně odmítána společností. Tyto čtyři hlavní hrdinky jsou neprávem izolovány a odsuzovány. Sumín na jejich osudech kritizuje zastaralé hodnoty morálky. Tvrdě kritizuje i pokrytectví, faleš a závist maloměšťácké honorace i její snahu řídit osudy všech ostatních. Zároveň však Sumín ukazuje duševní sílu těchto žen. Přes těžké rozhodování jsou odhodlány přežít a doufají ve změnu k lepšímu. Chtějí jen nalézt útočiště, které by jim poskytlo bezpečí a jistotu. Taková útočiště nacházejí ženy paradoxně v místech, kde by je vůbec nečekaly.

Autorka se také staví proti zániku rodinných vazeb díky diferenciaci na bohaté a chudé, kdy se zámožnější lidé nehlásí ke svým chudším příbuzným. Kritice podléhá i hierarchie ve vztazích mezi sourozenci nebo nelidské zacházení s umírajícími. Znechucení u Sumína budí i majetkové spory o pozůstalost.

Do popředí je postavena víra v Boha, který by jako jediný měl zajistit spravedlnost pro všechny bez rozdílu pohlaví a majetku. Důležitým prvkem myšlení této doby je pověrčivost. Znamení často rozhodovala o životě a smrti.

Kontrast vytváří i setkání staré a nové doby, rozdílného světa města a světa venkova. Je to boj o pokrok proti boji za zachování tradic. Lidé se jen neradi vzdávají svého po mnoho generací zaběhnutého řádu a nejsou příliš ochotni přijímat do svého života změny. Zejména venkov ve

své uzavřenosti odmítá nový způsob myšlení a protestuje pak následně i vůči městu, které je změnám přístupnější.

Charakteristikám postav není v novelách věnováno příliš prostoru. Jedná se o zběžné popisy, které nevystihují přesně ani vzhled ani charakter postav.

Popisy prostředí korespondují se smutnými osudy hrdinek. Ponurost autorka dále graduje zejména popisem mrtvých těl nebo těl umírajících lidí.

Vypravěčsky jsou novely podány především v er-formě, kromě několika deníkových pasáží, které jsou psány ich-formou. Děj je zasazen in media res, je tedy nutná řada retrospektiv, které dokreslují jednotlivé příběhy. Kromě retrospektiv autorka do textu zařadila spoustu drobných epizodních příběhů, přiblížených převážně postavami lidových vypravěčů. Tyto odbočky děj neustále zpomalují, stejně jako časté monology postav.

Slovní zásoba postav je v některých novelách ozvláštněna nářeční mluvou. Ve všech novelách Sumín užívá slova cizího původu, zejména z francouzského a německého jazyka. Výroky jsou často prokládány zámlkami, které mají navodit dramatickou pauzu, docílit gradace nebo jen poskytnout postavě prostor k přemýšlení. Gradace lze docílit také opakováním stejných slov nebo slovních spojení za sebou. Stejně tak lze opakováním stejných výrazů imitovat zvuk. Pro zpřesnění zobrazované skutečnosti autorka užívá přirovnání.

Obrazná pojmenování jsou nejvíce zastoupena personifikací a synekdochou. V textu je však zastoupena i synestézie nebo animizace.

Motivicky jsou novely téměř stejné. Motiv touhy po smrti provází každou ze čtyř hrdinek. Je to způsob jak uniknout ze světa, který je odsoudil. Únik nebo útěk je prostředkem ke smrti a je také dalším motivem stejně jako motiv sebevraždy nebo sebevraha. Hrdinky utíkají od všeho, co je ponižuje a znemožňuje jim důstojnou existenci. Proto je sebevražda jejich jedinou nadějí. Motiv sebevraha je však v některých případech obsažen pouze ve vedlejších příbězích, takže s hlavní dějovou linií nesouvisí.

Kniha *V samotách duší* je pro Sumína odrazem zkoumání skutečnosti, mnohem více však odrazem autorčina osamělého života.

3.3 Povídky skoro neuvěřitelné

Povídková sbírka *Povídky skoro neuvěřitelné* byla vydána v roce 1937, tj. rok po autorčině smrti. Jejím obsahem jsou čtyři povídky – *Nepřítel*, *Duch*, *Karnyfel* a *Bosorka*.

3.3.1 Nepřítel

Povídka *Nepřítel* vypráví příběh slévače Jambora, přičemž je zaměřena na jeho vnitřní boj. Název je symbolický. Oním tajemným nepřítelem má být ďábel, pokušitel.

Jambor je zdravý vitální muž. V prostředí továrny, kde pracuje, je obdivován pro svou sílu a vytrvalost. Doma je však sužován starostmi spojenými s nemocnou ženou a spoustou dětí. Cítí tedy obrovskou křivdu. Jambor neustále

svádí vnitřní boj. V skrytu touží po násilí, které by snad tuto křivdu odčinilo a přineslo klid jeho duši.

Vztahy v rodině jsou až apatické. Ke své nemocné ženě cítí Jambor dokonce odpor:

„Od té doby, co chřadla a churavěla, stávala se mu protivnou, takže nerad vedle ní seděl. Počal jí opovrhovati krutou pýchou svého zdravého, silného těla, jež se nechtělo podříditi trápení, jež mu ukládal její neblahý osud…“[63]

Od strýce Sajdáka, vracející ho se po deseti letech z vězení, se Jambor dozvídá o podobně mučivých myšlenkách na násilí. Po smrti ženy se už Jambor neovládne a zabije starou Šebkovou, po níž měla manželka dědit. Stařena byla velmi zlá a nemocnou ženu dlouhou dobu bila, což Jambor paradoxně kvůli slíbenému dědictví toleroval. Po smrti ženy však cítí obrovskou touhu pomstít se za všechna léta, kdy je Šebková díky dědictví držela v šachu. Vraždou se konečně vnitřní boje uklidní. Nyní klidný Jambor odmítne Sajdákovu nabídku, že vraždu vezme na sebe, a chce za čin nést plnou odpovědnost.

Povídka je vyprávěna v er-formě. Dlouhé úvahové pasáže jsou střídány dynamickými dialogy. Dějová linie se odvíjí lineárně. Krátké retrospektivní pohledy osvětlují zejména Sajdákovu minulost.

Charakteristika postav je velmi stručná. O něco přesněji je charakterizována pouze hlavní postava slévače Jambora. Autorka se při popisu zabývala především Jamborovým chováním, charakterem, povahovými rysy, tedy spíše jeho duševní stránkou. Postava je zmítána neustávajícími násilnými představami, které jsou nejen odrazem reálného života, ale navíc se do něj zpětně

promítají. Jambor navíc trpí pocitem jisté nadřazenosti. Autorka však objevuje i jeho lidskou stránku, a to když Jambor po smrti ženy projeví lítost.

Postava strýce Sajdáka je postavou kladnou. Jeho zločin měl být vyústěním stejných představ jako u Jambora. Sajdák se na rozdíl od Jambora v osudné chvíli dokázal vzpamatovat. Svůj díl však sehrála náhoda, když oběť uklouzla a v podstatě se sama usmrtila o nůž, který držel. Na Sajdákovi autorka ukazuje lásku přetrvávající i desetiletý pobyt ve vězení, cit k manželce, kterou celých deset let neviděl.

Sumín opět využívá realistické charakteristiky mrtvého těla:

„A nyní zde leží hrstka kostí ve žluté, vrásčité kůži…“[64]

Povídka poukazuje na moc majetku a jeho význam pro život vůbec. Peníze mají vliv na volbu partnera, pro ně je snášeno i násilí. Fakt, že Jambor pro nejisté dědictví přehlíží týrání manželky, mluví za vše. Autorka kritizuje povrchnost, sobectví a lakotu. Na jedné straně jsou zobrazováni lidé, kteří se snaží, aby se k potenciálním dědicům nedostala ani malá část jejich majetku, a na straně druhé lidé, kteří se snaží získat z potenciálního dědictví co největší podíl.

Bůh je v textu postaven do kontrastu s ďáblem-pokušitelem-nepřítelem. V podstatě se jedná o souboj kladných a záporných stránek osobnosti, tedy o souboj Boha s ďáblem. Strach z božího trestu je v kritické chvíli potlačen a ďábel získává převahu. Uctívání ďábla pro zajištění klidného života svědčí o velké pověrčivosti lidu.

V promluvách postav Sumín používá slova cizího původu nebo výrazy nářeční. Opakováním stejných slov v jedné větě kromě zdůraznění vytváří dojem přemýšlení postavy, zejména v kombinaci se zámlkami, které jsou rovněž častou součástí textu. Pro přiblížení popisované skutečnosti Sumín užívá přirovnání.

Obrazná pojmenování jsou v textu zastoupena eufemismy („usnula navždy…"[65] ve významu zemřela, „On" zastupující slovo ďábel). Dále se v textu vyskytuje hyperbola, například „znal každý hřebík, každý kout"[66].

Leitmotivem povídky je ďábel, tedy nepřítel, který opakovaně přichází, aby pokoušel hlavní postavu. Dalším motivem je smrt. Autorka přitom volí rozmanitost, když zaznamenává smrt přirozenou i násilnou, smrt očekávanou i neočekávanou. Jako motiv by se dala chápat také izolace jedince uprostřed davu. V Sumínově podání trpí hlavní postava pocitem nadřazenosti vůči ostatním lidem, nechová k nim žádný pocit sounáležitosti a uzavírá se tak do dobrovolné izolace. Nedobrovolnou izolací naopak trpí Sajdák, kterého se pro pobyt ve vězení zřekla rodina:

„Příbuzných zde mám půl vesnice, ale ostýchám se jaksi zaklepat…"[67]

V závěru se objevuje motiv útěku, který kromě skutečného útěku znamená i únik před realitou způsobený strachem z vykonaného činu a strachem z božího trestu.

3.3.2 Duch

Duch je kratičkou povídkou o lidském strachu. Zápletka je jednoduchá. Dva muži se chystají k přepadení na odlehlém

místě v lese. Vaňura a Polda, na první dojem zcela protikladné postavy číhají v lese na řezníka, kterého hodlají okrást a zabít.

Vaňura nepodléhá pokušení poprvé. Už dříve podobnou akci plánoval. Navíc má za sebou pobyt ve vězení. Z dvojice je tím odvážnějším, je mozkem celého plánu. Na zabití řezníka má Vaňura osobní zájem, neboť ho budoucí oběť obehrála v kartách o všechny peníze.

Polda je bojácný. Přidal se k silnějšímu spojenci s vidinou zbohatnutí. Je zcela vyděšený a nejistý a dle charakteristiky i hloupý. Svému druhovi se ovšem snaží dokázat pravý opak.

Obě postavy vidí v loupeži jediný způsob jak se vyhnout bídě:

„Kdybych to dnes neudělal,…byl bych už do smrti bídným tulákem a vyštván od lidí, pošel bych někde v dolině jak prašivý pes…“[68]

Sumín se znovu věnuje spíše charakteristice vnitřní než popisu zevnějšku. Atmosféru napětí dokreslují popisy prostředí založené na zdůraznění tajuplnosti zimní noci uprostřed lesa.

Povídka je převážně vyprávěna er-formou. Její dějová linie se odvíjí lineárně. Krátká retrospektiva v ich-formě poskytuje náhled do Vaňurovy minulosti. Popisuje pokus o první přepadení, v němž Vaňurovi zabránil tajemný duch.

Víra v nadpřirozené síly a pověrčivost mají v daném okamžiku a prostředí obrovský vliv na psychické rozpoložení obou budoucích zločinců. Čtenář navíc může jen spekulovat, zda znamení o zjevení ducha byla realitou, nebo jen výplodem fantazie.

Sumín ironizuje nesmyslnou snahu postav o vykonání velkého činu–vraždy:

„Zmocnilo se jich rozčilení bázlivých, slabých, ubohých lidí, již chtějí být vrahy…“[69]

Ke zvýšení napětí autorka užívá opakování stejných slov nebo slovních spojení za sebou. Gradaci napomáhají i zámlky ve větách. Upřesnění výpovědi umožňují frekventované několikanásobné přívlastky („stojatá, mrtvá, černá voda jezerní…“[70]) nebo přirovnání („…stojí tu jak kamenné sloupy…“[71]).

Obrazná pojmenování jsou v povídce zastoupena mimo jiné personifikací, například „černá tma dívala se na ně“[72].

Ústředním motivem je touha po cizí smrti, touha zabít. Pro postavy je vražda člověka východiskem z obtížné životní situace. Ony samy touží přežít ze všech sil, i za cenu zločinu. Motiv ducha jako postavy, která rozhoduje o výsledku kritických okamžiků, se v povídce objevuje opakovaně. Přítomnost ducha znamená dobrý konec pro přepadeného, ale svým způsobem i pro původce přepadení. Jejich život totiž není zatížen trestným činem a jejich duše smrtelným hříchem.

3.3.3. Karnyfel

V povídce *Karnyfel* autorka pracuje s ústní lidovou slovesností a lidovými vypravěči. Děj se odehrává převážně během jednoho večera, kdy si společnost několika lidí

povídá historky o ďáblovi. Na této sešlosti se objeví i tajemný host, kterého nejeden z přítomných nakonec za čerta považuje.

Při charakteristice postav byl tentokrát větší důraz kladen na vzhled. I tak jsou informace pouze kusé. Hlavní postavy jsou většinou přiblíženy pouze jménem a povoláním. Detailněji jsou popsány spíše postavy z epizodních vyprávění, především jejich ďábelské rysy.

Nádech tajemna je příběhu dodán kromě popisů i náhlými zvraty v ději:

„Výkřik zděšení přerušil další slova. Ještě než domluvil, otevřely se tiše dveře, pokojem proletěl průvan a – svíčka zhasla…"[72]

Napětí zvyšují i zámlky a stejná slova opakovaná v textu za sebou. Užitím přirovnání autorka dosahuje zpřesnění výpovědí.

Vypravěčsky se jedná o er-formu. Lineární dějová linie je neustále zpomalována řadou vedlejších příběhů, jejichž námětem je setkání člověka s ďáblem. Historky jsou vyprávěny přerušovaně a jsou prokládány dialogy postav.

Sumín se touto povídkou zaměřuje především na pověrčivost lidu. Přestože je víra v Boha velmi hluboce zakořeněna, v bezvýchodné situaci se i oddaní křesťané nezřídka utíkají o pomoc právě k ďáblovi. Na rozdíl od Boha, který může zaručit spokojenost až po smrti, ďábel má pomáhat okamžitě. Autorka zdůrazňuje fakt, že aby si lidé vážili dobra, musí existovat i zlo jako potenciální trest:

„Přestanete-li věřit na věčnou odplatu, jaký bude na světě pořádek? A bez něho jaká by byla odplata?…"[73]

Některé z událostí připisovaných činnosti ďábla jsou v závěru racionálně vysvětleny, čímž Sumín v podstatě zesměšňuje pověrčivost. V povídce řeší rovněž problematiku soudobého lidového vypravěčství, především srovnává město a venkov:

„Zdá se mi, že pouze na venkově dovedou lidé dosud vypravovati…V městě se nevypravuje, v městě se pouze čte…"[74]

V povídce nebylo použito mnoho obrazných pojmenování. Za zmínku stojí zejména eufemismus v samotném názvu povídky *Karnyfel*: jemnější a pro lid „nevinné slovo"[75] označující ďábla.

Ústředním motivem je ďábel. Strach z této nadpřirozené bytosti je průvodním pocitem postav. Je však doprovázen i zvědavostí, která do jisté míry strach oslabuje. Dalším motivem je motiv smrti týkající se zejména vedlejších příběhů o setkání s ďáblem.

3.3.4 Bosorka

Povídka *Bosorka* je příběhem nenaplněné lásky mladé Kristýny. Její milý Ondra odchází na vojnu a Kristýna na něho věrně čeká. Když v dívce najde zalíbení místní pudmistr, začnou dívku podezřívat, že muže uhranula. Kristýna je lidmi pronásledována do té míry, že zešílí. Bloudí po okolí a volá Ondru. Nakonec je v chalupě nalezena mrtvá. Ondra se po vojně vrací domů, v návalu zlosti zastřelí pudmistra a sám se oběsí na stromě. Od té doby má podle pověsti nad Kristýninou chalupou strašit.

Z vypravěčského hlediska je text podán v er-formě. Dlouhé popisné pasáže jsou střídány krátkými dialogy. Děj se odvíjí retrospektivně a jeho vyprávění připomíná pohádku. V textu přítomný vypravěč není přímou součástí děje.

Charakteristikami postav se Sumín příliš nezabývá. Nejpodrobnější popis je věnován mrtvému tělu Kristýny. Autorka znovu detailně a realisticky přiblížila vzhled mrtvoly:

„Tělo bylo lehké, jako došek, obličej jako vosková larva, oči otevřené, strašné, jako by cosi hrozného viděly před sebou – myslím, boží soud. A taková hrůza z ní šla, že kdo se na ni podíval, do smrti na to nezapomněl…"[76]

Sumín staví do kontrastu starou a novou dobu. Starou dobu připomínají pověry a víra v nadpřirozené schopnosti, například příběhy o čarodějnicích – bosorkách. Tyto příběhy už ovšem v nové době nemají žádnou váhu.

Povídka zdůrazňuje roli veřejného mínění. Odsouzení společnosti čeká každého, kdo se veřejnému mínění znelíbí. V případě Kristýny se jedná o nespravedlivé nařčení. Fanatický dav dívku pronásleduje, čímž Sumín připomíná dobu honů na čarodějnice:

„Někteří navrhovali, aby se jí zapálilo stavení nad hlavou, aby v něm uhořela…"[77]

A stejně tak jako v dobách honů na čarodějnice se lidé bojí bosorčiny údajné moci:

„Ale udělat to nikdo nechtěl, protože se báli její bosorské moci a msty…"[78]

V úvodu i v závěru vypravěč zdůrazňuje, že stará doba už dávno skončila, příběh je tedy tímto kontrastem zarámován.

Jazyk postav vychází z nářečí. Ke zpřesnění výpovědí jsou užita přirovnání.

Hlavním motivem je motiv nenaplněné lásky. Příběh připomíná shakespearovské drama – ve chvíli, kdy se Ondra vrací, je Kristýna už po smrti, spáchá tedy sebevraždu. Navíc stihne usmrtit ještě svého soka. Motiv sebevraha a především oběšence autorka čerpala z osobního života.

3.3.5 Shrnutí

Povídky skoro neuvěřitelné obsahují povídky upozorňující na změnu světa, na kontrast mezi starou a novou dobou. Zobrazením nadpřirozena a lidské pověrčivosti ukazuje starou dobu v její naivitě a romantické kráse. Jednu z předních pozic staré doby zaujímá víra v Boha a pověrčivost. Strach z božího trestu nezůstává pro postavy vždy dostatečně velkou hrozbou, nezabrání jim tedy ani ve spáchání zločinu. Naproti tomu s novou dobou přichází racionální zdůvodňování a není už v ní místo pro zázraky a znamení.

Všechny čtyři povídky mají společný prvek nadpřirozené moci, reprezentované některou z nadpřirozených bytostí, ať už se jedná o ďábla, ducha nebo bosorku. Přestože poslední jmenovaná – bosorka – je spíše člověk, kterému byly nadpřirozené schopnosti přisouzeny neprávem. V názvu každé z povídek lze nalézt bytost, která v daném textu figuruje.

Z vypravěčského hlediska jsou všechny povídky podány (až na krátké úseky) v er-formě. Autorka užívá řadu retrospektivních pohledů a digresí. Dynamické dialogy prokládá popisnými pasážemi.

Charakteristika postav je velmi stručná. Ve všech povídkách je větší pozornost věnována vnitřnímu rozpoložení postav. Vzhled postav je popsán pouze zevrubně. Detailně Sumín charakterizuje spíše mrtvá těla. Ponurou a tajemnou atmosféru příběhům dodávají i popisy prostředí.

Slovní zásoba postav je obsahuje mimo jiné dialektismy a slova cizího původu. Ke zdůraznění výpovědí, popřípadě jejich gradaci, Sumín zařadil do textu stejná slova nebo slovní spojení opakovaná za sebou, navíc kombinovaná se zámlkami. K upřesnění výpovědí slouží i četná přirovnání. Z obrazných pojmenování Sumín nejčastěji užívá personifikace a eufemismu, z dalších pak například hyperboly.

Jedním z průvodních motivů povídek jsou nadpřirozené bytosti, které v postavách budí strach se zvědavostí, v *Bosorce* i nenávist. Dalším motivem je smrt. V povídkách je obsažena ve všech formách od přirozené smrti přes sebevraždu až po smrt násilnou. Velmi významným motivem je také motiv izolace jedince v davu, ať už se člověk straní ostatních dobrovolně, nebo je na okraj společnosti vyhoštěn ostatními.

ZÁVĚR

V předchozích kapitolách jsem se pokusila o analýzu vybraných děl Jiřího Sumína. Mým záměrem bylo zjistit, zda autorčina díla, napsaná s velkými časovými rozestupy a v různých prozaických literárních žánrech, mají společné rysy, nebo zda jsou zcela odlišná. Dále jsem se zabývala vlivem autorčina života na její tvorbu a odrazem životních zkušeností v jejích knihách.

Po prozkoumání románu *Spása*, novelistické sbírky *V samotách duší* a povídkové sbírky *Povídky skoro neuvěřitelné* jsem dospěla k názoru, že ani čas ani rozdílný žánr nejsou překážkou pro vytvoření husté sítě podobností.

Názvy analyzovaných děl jsou symbolické. Ve většině případů se jedná o metaforické vyjádření hlavní myšlenky daného textu, k čemuž autorce často stačí pouze jediné výstižné slovo.

Shodné dějové rysy jsou společné zejména pro *Spásu* a *V samotách duší*, kde ze zápletky týkají osudu žen – hrdinek, ocitajících se v těžkých životních situacích. Postavy žen se do problémů nedostávají vlastní vinou, přesto je společnost odsuzuje a distancuje se od nich. Ženské hrdinky se snaží o změnu k lepšímu, všechny chtějí dosáhnout šťastného života a klidu. Společnost jim však změnu neumožňuje a ženy jsou tak dohnány k radikálním řešením, například odchodu do kláštera, snaze spáchat sebevraždu apod. V *Povídkách skoro neuvěřitelných* se autorka při volbě hlavních postav nezaměřovala pouze na

jedno pohlaví. Oproti zbylým dílům zde převažuje spíše mužský element.

U všech uvedených knih je děj vyprávěn ve třetí osobě singuláru, tedy er-formou. Jen zřídka se objevuje ich-forma. Málokterému z přímých účastníků děje dá Sumín příležitost k vyprávění. Výjimečně však do textu řadí dopisové nebo deníkové zápisy, které podávají zobrazovanou skutečnost ze subjektivního pohledu.

Ve svých dílech Sumín uplatňuje jak lineární dějovou linii, kdy se začátek děje shoduje se začátkem příběhu, tak linii, kdy je začátek děje zasazen doprostřed příběhu. Ve druhém případě je pak úvodní část příběhu přiblížena retrospektivními pohledy. Všechna díla obsahují řadu digresí a epizodních příběhů, které často bývají zprostředkovány postavami lidových vypravěčů.

Zdlouhavá souvětí autorka v textech střídá s dynamickými dialogy, aby zrychlila tok děje. Naopak monology postav dějový spád zpomalují. Většina textů není zarámována. Pokud dílo zarámování má, jedná se například o prostředí nebo situací. Žádné z děl nekončí happy endem. Konce knih se nedají jednoznačně označit za otevřené nebo uzavřené. Příběh se sice uzavírá, ale další osud hlavní postavy není nikdy upřesněn, je jen neurčitě naznačen, takže otvírá prostor pro čtenářskou fantazii.

Charakteristiky postav se liší téměř dílo od díla. Pro *Spásu* je typická hloubková charakteristika postav, a to charakteristika vnitřní i vnější. Autorka se tak například dostává až do nejodlehlejších zákoutí duše hlavní hrdinky. V dílech *V samotách duší* a *Povídky skoro neuvěřitelné* se charakteristice postav naopak příliš nevěnuje. Součástí

novel a povídek jsou velmi zběžné popisy, které o dané osobě podávají pouze kusé informace.

Počty postav se v jednotlivých dílech liší. *Spása*, jako zástupce nejrozsáhlejšího prozaického literárního žánru, je zahlcena velkým počtem postav. Kromě hlavních a vedlejších postav se v knize vyskytuje ještě řada postav epizodních. Orientace v textu je tak ztížena. Naproti tomu povídky a novely v dalších dvou knihách si vystačí s postavami malého počtu. Kolem jedné hlavní postavy se vyskytuje většinou jen úzký kruh postav vedlejších. Epizodními postavami ve všech knihách jsou lidoví vypravěči, kteří čtenáře seznamují s nejrůznějšími zajímavostmi z lidských osudů.

Se zaměřením na detail se u Sumína ve všech zkoumaných dílech setkáváme v popisu mrtvých těl. Tyto popisy jsou velmi realistické, v některých případech až morbidní. Sumín dokáže vyvolat dokonalou iluzi. Čtenář jakoby nad nebožtíkem stál.

Dokonalou znalost venkovského lidu promítla autorka do jeho charakteristiky.

Spása, *V samotách duší* i *Povídky skoro neuvěřitelné* se shodují rovněž při charakteristikách prostředí. Z pesimistického Sumínova pohledu vychází popisy ponurých krajin a děsivých nočních scenérií umocněné zvuky, které jsou z textu díky autorčiným mistrným jazykovým dovednostem téměř slyšet. Stejně jako v případě charakteristiky mrtvých je zde užito smyslu pro detail.

Autorka se v dílech zaměřuje na kritiku zejména maloměšťácké společnosti, společnosti lidí, kteří si zakládají na uměle vykonstruovaném postavení. Jejich město

je státem ve státě (v té době vlastně spíše královstvím v království) a představitelé tzv. vyšší společnosti jsou jakýmisi samozvanými vládci, kteří řídí veškeré dění. Zejména dámy hýbou veřejným míněním a rozhodují, komu udělí milostivě svou přízeň a komu přízeň odepřou. Veřejné mínění je jednou z prvních položek hodnotového žebříčku. Každý, kdo jen trochu vybočuje z řady, je nemilostivě společností zavržen a lidé se ho straní. Na veřejném mínění záleží některým postavám dokonce více než na vlastní rodině, takže například rodiče se zřeknou dětí. Majetkové rozdíly stírají rodinné vazby, bohatí se nehlásí k chudým příbuzným. Nejsilněji se kritika objevuje v novelách knihy *V samotách duší*. Ve zbylých dvou knihách není tato kritika v popředí autorčina zájmu.

V souvislosti s kritikou maloměšťáctví se Sumín zabývá i kritikou ženy. Upozorňuje tedy nejen na diferenciaci majetkovou, ale i diferenciaci pohlavní. Autorka do každé z knih promítá mužské názory, jež ženu chápou jako slabou a hloupou bytost se sklonem k hříchu. Společenská role každé ženy je předurčená. Jejím úkolem je pouze starost o domácnost a rodinu. Výjimkou je několik postav, které představují ženu vzdělanou. Vzdělanost však ženinu úroveň v očích muže většinou snižuje.

Na postavách žen, které vybočují z tehdejší morálky, Sumín poukazuje na krutost pokrytecké společnosti, jež svou nepřízní stíhá pouze ženy. Proti mužům jí totiž schází odvaha. Ženy se tak stávají jediným terčem posměchu, slovních a nezřídka i fyzických útoků. Přitom se jedná o prohřešky proti morálce, za které by měla nést odpovědnost obě pohlaví.

Osudy žen, které se ocitly v kritických životních situacích a byly společností odsouzeny jsou obsaženy především v knihách *V samotách duší* a *Spása*.

Důležitou součástí doby, v níž se příběhy odehrávají, je víra v Boha. Bůh je symbolem spravedlnosti. Víra v posmrtný život svým způsobem ulehčuje chudému lidu žití. Naděje, že po smrti si budou všichni rovni a že budou odměněni za vzorný život, drží chudé nad vodou. Bohatí naopak doufají, že i po smrti je pro ně připravena nějaká lepší varianta nebe než pro prostý lid. Zbožnost je často pouze předstíraná. Určitým varováním je pro lid strach z božího trestu, který však pomalu, ale jistě ztrácí svou váhu. Náboženství připomíná sportovní disciplínu, v níž se každý snaží vyhrát. Je to soutěž o největší zbožnost a obětování Bohu. Nejintenzivněji je víra zachycena ve Spáse. Autorka zde zobrazila sílu zfanatizovaného davu.V díle *V samotách duší* se k Bohu hlavní hrdinky obrací jako k jediné opoře. V *Povídkách skoro neuvěřitelných* je Bůh spíše dáván do kontrastu s ďáblem. Vítězí zde spíše ďáblova pokušitelská snaha a lidé se dopouští zločinů.

S vírou v Boha souvisí i pověrčivost a víra v zázraky, což jsou všechno projevy staré doby. Sumín tuto dobu klade do kontrastu s příchodem doby nové. Díky průmyslové revoluci jsou zaváděny stroje do výroby, vznikají obrovské komplexy továren, města jsou spojena železnicí apod. Postaru založený venkov se svým uzavřeným světem se proti novotám bouří. Naproti tomu město změny přijímá nenásilně.

Do slovní zásoby postav autorka vkládá slova nářeční, dále pak například slova cizího původu, zejména z německého a francouzského jazyka. Oba jazyky soukromě studovala. Pro

zpřesnění výpovědi autorka v textu využívá četných přirovnání. K navození přemýšlení nebo dramatické pauzy jsou věty proloženy zámlkami. Zdůraznění výpovědi Sumín dosahuje opakováním stejných slov nebo slovních spojení. Tyto prvky se vyskytují ve všech třech zkoumaných knihách.

Obrazná básnická pojmenování jsou nejvíce zastoupena ve *Spáse* a v souboru *V samotách duší*. Jedná se zejména o přisuzování lidských vlastností neživým věcem, tj. o personifikaci. Dále se pak v textech objevují eufemismus, synestézie, synekdocha nebo hyperbola. Vesměs ovšem Sumín užívá stále stejný okruh obrazných pojmenování.

I motivicky jsou díla téměř shodná. Po srovnání knih *Spása*, *V samotách duší* a *Povídky skoro neuvěřitelné* lze odhalit několik intermotivů, které přechází z díla do díla. Především se jedná o motiv oběšence, který autorka čerpala z osobního života. V mládí se jí totiž oběsil bratr. Tento motiv je zahrnut do téměř každého díla. A pokud se v díle nevyskytuje realizovaná sebevražda, je aspoň řešeno odhodlávání k ní. Ve většině případů má být sebevražda únikem od krutého světa a neřešitelné situace. I motiv úniku je obsažen ve všech analyzovaných knihách. Dalším intermotivem je smrt. V Sumínově tvorbě se objevuje ve všech podobách – jako smrt přirozená i násilná, smrt dobrovolná i nedobrovolná. S výběrem hlavních postav souvisí motiv samoty. Hrdinové a hrdinky se paradoxně cítí osamoceně uprostřed davu.

Ze získaných poznatků lze tedy vyvodit závěry o položených otázkách. Analyzovaná díla se shodují téměř ve všech složkách. Autorka při práci využívala podobné charakteristiky, slovní zásobu i obrazná pojmenování.

Z motivů se staly intermotivy, takže jsou pro tyto knihy společné. Navíc se ve všech knihách odráží autorčiny vědomosti a zkušenosti, ať už se jedná o slovní zásobu, všeobecné znalosti nebo o motivy čerpané ze života.

POZNÁMKY

[1]SLAVÍK, Bedřich. Jiří Sumín. In Královny,kněžny a velké ženy české. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1940, s.468–472.
PREISSOVÁ, Gabriela. Jiří Sumín (Amalie Vrbová). 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937, s.3.
[2]STANĚK, Josef. Jiří Sumín. 1.vyd. Přerov: Nakladatelství Přerovského Obzoru, 1915, s.4.
VESELÝ, Antonín. Jiří Sumín. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.127.
[3]STANĚK, Josef. Jiří Sumín. 1.vyd. Přerov: Nakladatelství Přerovského Obzoru, 1915, s.4.
VESELÝ, Antonín. Jiří Sumín. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.127.
[4]SLAVÍK, Bedřich. Jiří Sumín. In Královny,kněžny a velké ženy české. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1940, s.468–472.
PREISSOVÁ, Gabriela. Jiří Sumín (Amalie Vrbová). 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937, s.3.
[5]PREISSOVÁ, Gabriela. Jiří Sumín (Amalie Vrbová). 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937, s.6.
[6]VESELÝ, Antonín. Jiří Sumín. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.133.
[7]PREISSOVÁ, Gabriela. Jiří Sumín (Amalie Vrbová). 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937, s.43.
[8]SUMÍN, Jiří. Spása. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1920, s.9.
[9]Tamtéž, s.364.
[10]Tamtéž, s.64.
[11]Tamtéž, s.231.
[12]Tamtéž, s.295.

[13]Tamtéž, s.295.

[14]Tamtéž, s.137.

[15]Tamtéž, s.181.

[16]Tamtéž, s.142.

[17]Tamtéž, s.186.

[18]Tamtéž, s.314.

[19]Tamtéž, s.210.

[20]Tamtéž, s.201.

[21]Tamtéž, s.199.

[22]Tamtéž, s.108.

[23]Tamtéž, s.4.

[24]SUMÍN, Jiří. Na vlnách. In V samotách duší. 1.vyd. Praha: Nakladatelství J. Otty, 1903, s.18.

[25]Tamtéž, s.32.

[26]Tamtéž, s.22.

[27]Tamtéž, s.83.

[28]Tamtéž, s.73.

[29]Tamtéž, s.12.

[30]Tamtéž, s.79.

[31]Tamtéž, s.61.

[32]Tamtéž, s.62.

[33]Tamtéž, s.61.

[34]SUMÍN, Jiří. V hodině smrti. In V samotách duší. 1.vyd. Praha: Nakladatelství J. Otty, 1903, s.96.

[35]Tamtéž, s.94.

[36]Tamtéž, s.99.

[37]Tamtéž, s.99.

[38]Tamtéž, s.121-122.

[39]Tamtéž, s.110-111.

[40]Tamtéž, s.99.

[41]Tamtéž, s.135.

[42]Tamtéž, s.159.

[43]Tamtéž, s.116.

[44]Tamtéž, s.140.

[45]Tamtéž, s.90.

[46]Tamtéž, s.149.

[47]Tamtéž, s.90.

[48]SUMÍN, Jiří. Na pustých cestách. In V samotách duší. 1.vyd. Praha: Nakladatelství J. Otty, 1903, s.217.

[49]Tamtéž, s.163–164.

[50]Tamtéž, s.215.

[51]Tamtéž, s.207.

[52]Tamtéž, s.233.

[53]Tamtéž, s.209.

[54]Tamtéž, s.195.

[55]Tamtéž, s.176.

[56]Tamtéž, s.176.

[57]Tamtéž, s.218.

[58]SUMÍN, Jiří. Přesazené štěpy. In V samotách duší. 1.vyd. Praha: Nakladatelství J. Otty, 1903, s.252.

[59]Tamtéž, s.264.

[60]Tamtéž, s.244.

[61]Tamtéž, s.244.

[62]Tamtéž, s.263.

[63]SUMÍN, Jiří. Nepřítel. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.19.

[64]Tamtéž, s.27.

[65]Tamtéž, s.27.

[66]Tamtéž, s.11.

[67]Tamtéž, s.15.

[68]SUMÍN, Jiří. Duch. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.38.

[69]Tamtéž, s.42.

[70]Tamtéž, s.36.

[71]Tamtéž, s.43.

[72]SUMÍN, Jiří. Karnyfel. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.88.

[73]Tamtéž, s.71.

[74]Tamtéž, s.49–50.

[75]Tamtéž, s.50.

[76]SUMÍN, Jiří. Bosorka. In Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, s.122.

[77]Tamtéž, s.120.

[78]Tamtéž, s.120.

LITERATURA

BALAJKA, Bohuš. Přehledné dějiny literatury II… 4.vyd. Praha: Fortuna, 2001, 198 s.

BURIÁNEK, František. Dějiny české literatury… 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, 143 s.

HECZKOVÁ, Libuše. Spása: Sumínova verze mariánského zjevení. In Víra a výraz. 1.vyd. Brno: Host, 2005, s.341–348.

HRABÁK, Josef. Poetika. 2.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1977, 361 s.

HRABÁK, Josef. Průvodce po dějinách české literatury. 3.vyd. Praha: Panorama, 1984, 521 s.

MACHALA, Lubomír. Panorama české literatury… 1.vyd. Olomouc: Rubico, 1994, 547 s.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. Dějiny české literatury. Sv.4.…1.vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s.

NEJEDLÝ, Zdeněk. Z české literatury a kultury (1860–1960). 1.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973, 799 s.

NOVÁK, Arne. Přehledné dějiny literatury české… 3.vyd. Olomouc: R. Promberger, 1922, 832 s.

OPELÍK, Jiří. Milované řemeslo. 1.vyd. Praha: Torst, 2000, 449 s.

POHORSKÝ, Miloš. Dějiny české literatury. Sv.3. … 1.vyd. Praha: Československá akademie věd, 1961, 631 s.

PREISSOVÁ, Gabriela. Jiří Sumín (Amalie Vrbová). 1.vyd. Praha: Česká akademie věd a umění, 1937, 44 s.

SLAVÍK, Bedřich. Jiří Sumín. In Královny, kněžny a velké ženy české. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Josef R. Vilímek, 1940, s.468–472.

STANĚK, Josef. Jiří Sumín. 1.vyd. Brno: Nakladatelství Přerovského Obzoru, 1915, 20 s.
SUMÍN, Jiří. Povídky skoro neuvěřitelné. 1.vyd. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1937, 139 s.
SUMÍN, Jiří. Spása. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1920, 364 s.
SUMÍN, Jiří. V samotách duší. 1.vyd. Praha: Nakladatelství J. Otty, 1903, 297 s.
VLČEK, Jaroslav. Kapitoly z dějin české literatury. 1.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1952, 471 s.

RESUMÉ

Cílem diplomové práce *Jiří Sumín* bylo zodpovězení několika otázek, které jsou zásadní pro tvorbu Jiřího Sumína. Po důkladném prozkoumání vybraných děl jsem dospěla k následujícím poznatkům.

Analýza vybraných děl prokázala, že v rámci Sumínovy tvorby nehraje čas příliš velkou roli. Díla z různých časových období jsou propojena řadou společných znaků. Sumín opakovaně využívá stejné prvky jazykové výstavby děl a stejně tak se díla shodují i volbou motivů.

Autorka prožila svůj život převážně na venkově a stala se tak dokonalou znalkyní tohoto prostředí. Dokázala s realistickou přesností detailně vystihnout charakter lidu i kraje. Do všech svých prací promítala zkušenosti z osobního života, které s venkovem úzce souvisely. Bohatě zúročila také své zkušenosti cestovatelské.

SUMMARY

The goal of this diploma work *Jiří Sumín* was to answer several questions that are fundamental for Jiří Sumín`s works. After a close examination of the selected works I came to the following conclusions.

The analysis of the selected works showed that the time does not play a big role within the frame of Sumín`s production. Works from various periods of time are interconnected by a range of common characters. Sumín repeatedly utilizes the same features of the language construction of works and equally the works correspond to one another by the choice of motifs.

The authoress spent most of her life in the countryside and because of that she got to know this environment perfectly. With a realistic precision she was able to give a true picture of the spirit of the people and the region. She projected her personal life experience that was closely related to the countryside into all of her works. She also made a rich profit of her experience of a traveler.